

Sinds de wet van 6 juli 2007 over de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten (*geslachtscellen, nvdr*), mag een donor maximaal zes vrouwen bevruchten. Daar zijn goede redenen voor – de kans op onbedoelde incest tussen halfbroers en -zussen wordt daardoor minimaal – maar doet de wachtlijsten onvermijdelijk groeien.

En dan is er de discussie rond de anonimiteit van donoren. Een discussie die er in veel landen (zoals Zweden, Oostenrijk, Australië, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Nederland of Noorwegen) toe geleid heeft dat de anonimiteit van donoren helemaal of gedeeltelijk is opgeheven. Ook in België leeft het debat, maar dan vooral in beperkte kring en achter gesloten deuren: onder artsen en ethici. Het is een moeilijk debat, blijkt telkens weer, omdat elke beslissing altijd wel iemands rechten lijkt te schenden. De ethicus Guido Pennings pleit sterk voor een 'tweelokkettenmodel': de donor kiest zelf of hij al dan niet anoniem blijft, en de ouders kiezen op basis daarvan hun donor. De beste manier om ieders rechten, ook die van het kind, zoveel mogelijk te respecteren, meent hij.

Tegenover het volledig opheffen van de anonimiteit bestaat een grote terughoudendheid. Het zou potentiële donoren afschrikken. Die vrees is wellicht terecht. In een aantal landen die de anonimiteit hebben opgeheven, is het aantal donoren inderdaad teruggelopen. Maar er zijn ook andere verhalen. Zoals dat van Thomas, bijvoorbeeld. Een keer per week doneerde hij sperma, een jaar lang.

'Ik heb al een zoontje en ik ben jong en gezond. Waarom zou ik

met mijn sperma geen andere mensen helpen een kind te krijgen? Ik vond en vind dat nog steeds een mooie gedachte. Dat ik per donatie een vergoeding van vijftig euro kreeg, was meegenomen. Het is geen fortuin, maar ik was werkzoekende en alle extra's waren welkom. Na een jaar liet het ziekenhuis me weten dat het volstond. En toen stak mijn nieuwsgierigheid de kop op. Of er al iets gaande was, wilde ik weten. Dat wilden ze me niet vertellen. En vanaf dat moment begon het te knagen, het gevoel dat er eens een kind rondloopt met mijn genetisch materiaal, en dat ik nooit zal weten wie hij of zij is. Tegelijk vraag ik me af wat dat kind daar nu zelf van zou vinden?'

Op vraag van Thomas noteerde de arts zijn wens identificeerbaar te zijn. 'Ik weet niet of ze iets zullen doen met die gegevens. Ik denk vooral aan de kinderen. Zelf zou ik het niet in mijn hoofd halen ze op te sporen. Ik heb hiervoor gekozen en ik wist heel goed waaraan ik begon. Zo'n kind heeft natuurlijk niks te kiezen, maar ik wil het wel de kans geven mij op te zoeken, als hij of zij daar later behoefte zou aan hebben. Ik voel me verantwoordelijk, jawel. Met de opvoeding wil ik me niet bemoeien, maar ik hoop ooit op emotioneel vlak een rol te kunnen spelen. Zoals het nu gaat, word je als donor nogal hard aan de kant geschoven. Ze zaten in het ziekenhuis duidelijk verveeld met mijn vragen. Op de mail die ik hun ooit stuurde, heb ik geen antwoord gekregen. Het gebrek aan openheid stoort me. Het gebrek aan respect voor het kind ook. Niet de ouders, niet de donor, maar de kinderen zouden het recht moeten krijgen te kiezen of ze al dan niet contact willen.'

Vurig verlangen

Bij Leon ligt het nog anders. Hij is getrouwd met een man. Beiden koesteren ze een sterke, tot nu toe onvervulde kinderwens. Een tijdlang heeft Leon overwogen spermadonor te worden. 'Dat leek me mooi', zegt hij. 'Je helpt anderen, en wie weet staat er op een mooie dag twintig jaar later toch een kind voor de deur dat van jou blijkt te zijn. Die gedachte verzachtte mijn eigen pijn een beetje. Want pijn doet het: als je kinderwens zo groot is, blijf je dat gemis voelen. Het is als een open wonde.'

Toen Leon ontdekte dat sperma alleen anoniem gedoneerd kan worden, ging hij op zoek naar de wetten in kwestie, en wat bleek: 'Nergens schrijft de Belgische wet voor dat spermadonaties verplicht anoniem moeten gebeuren. Ik besloot een mail te sturen

'BIJ KUNSTMATIGE INSEMINATIE WORDT HET BELANG VAN HET KIND BLIJKBAAR VOLLEDIG ONDERGESCHIKT GEMAAKT AAN DE RECHTEN VAN DE WENSOUDEERS.'

'Conflict zul je krijgen, daar is geen ontsnappen aan'

'De cruciale ethisch-filosofische vraag is: moeten we dat eigenlijk wel doen?' Dat zegt Paul Devroey, professor en diensthoofd van het Centrum voor Reproductieve Geneeskunde aan het Universitair Ziekenhuis van de VUB en lid van het Raadgevend Comité voor Bio-Ethiek. 'In het belang van het kind zou het natuurlijk het beste zijn als er geen donormateriaal gebruikt werd. Je kunt zijn mening niet vragen, want hij bestaat niet. Daartegenover staat natuurlijk de vurige kinderwens van veel onvruchtbare paren. En hun verdriet als het niet lukt. Dat verdriet kan zeer diep gaan. En dan kan de wetenschap uitkomst bieden: donatie. Maar ethisch-filosofisch zitten we met een probleem, dat klopt.'

In het UZ krijgen wensouders stevast het advies eerlijk te zijn tegen hun kinderen.

'Onze psychologe praat alles grondig door met de ouders. Uit enkele studies is gebleken dat, als je besluit het te zeggen, je dat het best zo vroeg mogelijk kunt doen. Dat lijkt me logisch. Je kunt een kind niet twintig jaar lang in de veronderstelling laten dat zijn ouders zijn biologische ouders zijn en daarna doodleuk vertellen dat het niet waar is.'

'Sommige mensen kiezen er echter voor te zwijgen. Maar dan moet je *echt* zwijgen, hè. Dan mag je het ook niet vertellen aan je moeder, je zus of de kapper. Wie wil zwijgen, moet beseffen dat hij zal leven met een continue leugen. Dat is heel moeilijk en het lijkt me niet de beste optie. Het is trouwens naïef te denken dat je je kind kunt verzwijgen dat het een donorkind is. Een simpele bloedanalyse brengt de waarheid aan het licht, zelfs als de bloedgroepen compatibel zijn.'

'Bij eiceldonatie passen we geregeld het systeem van gekende donatie toe, met een donor die de ouders zelf aanbrengen. Als je dat eerlijk tegen je kind vertelt, dan denk ik dat je zoveel mogelijk de rechten van alle partijen respecteert. Voor zover die donor daarmee akkoord gaat, welteverstaan. Spermadonatie gebeurt meestal anoniem, behalve als wensouders zelf een spermadonor aanbrengen. Maar in dat geval hebben ze ons niet echt nodig.'

'Waarom men zo vaak de kop in het zand stopt? Omdat het moeilijk is. Een tijdelijke afwijzing van de wensouders? Een kind dat zijn biologische roots wil kennen? Allemaal mogelijk. Conflict zul je krijgen, daar is geen ontsnappen aan. Maar je mag die confrontatie niet uit de weg gaan, vind ik. Ik wil graag pleiten voor een beetje moed op dat vlak.'

'Wat ik nu ga zeggen, klinkt wellicht cru, maar als we meer zouden praten over ideeën en structuren en minder over mensen en hun emoties, dan zou het leven er een stuk eenvoudiger op worden.'

Zijn de ideeën en structuren dan niet bedoeld om de mens te dienen?

'Jawel. Begrijp me niet verkeerd: ik heb niets tegen emotionaliteit, maar ik heb iets tegen persoonlijke emotionaliteit. Je kunt je woede niet richten op het fertiliteitscentrum dat geen gegevens verstrekt over je biologische vader. Er zijn garanties gegeven aan de donoren, er zijn afspraken gemaakt, en die moeten worden gerespecteerd. Je kunt wel de structuren en de ideeën die dat mogelijk gemaakt hebben ter discussie stellen. En ik sluit niet uit dat er in de toekomst iets zal veranderen op dat vlak. Die dingen zijn voortdurend in beweging.'

